

Azbeszt a mindennapjainkban és a kútépítésben

Dankó Erika

Közép-Tisza-vidéki Vízügyi Igazgatóság

Tartalom

- Azbeszt mint anyag: tulajdonságai és helye az ásványtani rendszerben
- Az azbeszt felhasználása az Ókortól napjainkig
- Az azbesztcement gyártás elterjedése Magyarországon
- Kismélységű AC csöves kutak
- Nagymélységű, nagyteljesítményű AC csöves kutak
- Az AC csöves kutak javításának lehetőségei
- Kútjavítás esettanulmánya egy kunhegyesi vízműkút és egy martfői sörgyári kút példáján

Mi is az azbeszt?

- Az azbeszt gyűjtőfogalom a tektoszilikátok, vagyis rétegszilikátok megjelenési formája
- Leggyakoribb megjelenési formái:
- Krizotil, fehér azbeszt
 $\text{Mg}_3\text{Si}_2\text{H}_4\text{O}_6 / \text{Mg}_3(\text{Si}_2\text{O}_5)(\text{OH})_4$
- Krokidolit, kék azbeszt:
 $\text{Na}_2\text{Fe}^{2+}_3\text{Fe}^{3+}_2\text{Si}_8\text{O}_{22}(\text{OH})_2$
- Amozit, barna azbeszt: $(\text{Mg},\text{Fe})_7\text{Si}_8\text{O}_{22}(\text{OH})_2$

Mi is az azbeszt?

- Előfordulása:
- Jugoszlávia területén, Szlovákiában Dobsina közelében, Oroszország területén több helyen Kanadában, az Egyesült Államokban és Mexikóban
- Hazánkban kis mennyiségben Dunabogdány közelében a Csódi-hegy megnyitott kőfejtőjében tárták fel

Mi is az azbeszt?

- Fehér, zöldes-sárga, vöröses-sárga szálas szerkezetű monoklin kristályokat alkot.
- Keménysége a Mols-skálán 2,5-3.
- sűrűsége: 2,5-2,6 g/cm³.
- A rostokat szét lehet választani, azokból, azokból szövetet lehet szőni, vagy lapokat préselni belőle. Nagyon jó elektromos szigetelő.
- Nem éghető, Kémiai reakciókban nem vesz részt, savaknak és lúgoknak is ellenáll.

Az azbeszt felhasználása

- Már az ókorban is használták, főleg a szőhető, és nem éghető tulajdonságai miatt (kanóc, asztalterítő, halotti lepel)
- Felhasználása:
- Szórt azbeszt: 90-95 % azbeszt, veszélyes
- Azbesztcement: 10-15 % azbeszt, nem veszélyes

Az azbesztcementgyártás elterjedése Magyarországon

- Ludwig Hatschek 1894-ben megépíti Vöcklaburgban az első Eternit gyárat
- Az osztrák Hatschek cég 1903-ban Nyergesújfalun, majd 1931-ben Selypen alapít üzemet.
- Felhasználása: palák, majd később béléscsövek
- A csövek fő felhasználásának területe: ivóvízellátás
- Ma Magyarországon az ivóvízvezeték hálózat kb. 50 %-a AC csőből készült
- Felhasználása: 2005. január 1-ig lehetett használni
- a 41/2000 (XII.20) EüM-KöM közös rendeletnek megfelelően

AC béléscsőves kutak elterjedésének okai

- Előzmények: Azokon a területeken ahol a feltárt felszín alatti vizek kémiai összetétele nem kedvez a hagyományos acélcsőves kutak szerkezetének
- Oka: a víz magas CO_2 és vastartalma (Jász-Nagykun-Szolnok megyében az kismélységű ártézi vizek kb. 70%-a magas vastartalmú)
- Megoldás: a kútbéléscsövek anyagának megváltoztatása megoldás a korrózióvédelemre

AC béléscsőves kutak elterjedésének okai

- Zsigmondy Béla az acél védőcsövet kanadai vörösfenyő csővel bélelte ki.
- Szolnok megyében mintegy 12 db ilyen kút készült el.
- Nagyon tartós kútszerkezetek egy részük még ma is üzemel

AC béléscsőves kutak elterjedésének okai

- A korrózióvédelem hatásos megoldása később: AC béléscsővek használata
- Elterjedése jellemzően 1937-40 és 1949-51-ig tartott.
- Elsősorban kismélységű OKI típusú kutak
- 1953-tól az Eternitművek készített azbesztcement béléscsőveket
- a következő években már mélyebb kutak kivitelezésénél is használták

Kismélységű azbesztcement béléscsőves kutak

- A századfordulón a vidéki lakosság jelentős része nem jutott megfelelő minőségű ivóvízhez (ásott kutakból, felszíni vizekből oldották meg a vízellátást)
- Ezzel teret nyertek a különféle kórokozók
- Járványok törtek ki: kolera, tífusz, vérhas, malária
- Meg kell oldani a vidék egészséges ivóvízhez való jutását

Lépések

- 1927-ben a Magyar Királyi Közegészségügyi Intézetben belül Johan Béla államtitkár külön alosztályt létesített a kémiai vizsgálatok elvégzésére
- Később bekapcsolódott az Intézet vízügyi munkájába az Egészségügyi Mérnöki alosztály, melynek fő feladata egy olcsó falusi kút típustervének kidolgozása volt.

Kismélységű közkutak vs. ivóvízvezeték

	Közkutak	Vízmű+Ivóvízvezeték (+csatornázás)
Befektetés	19 millió pengő	270 millió pengő
Ellátott lakosságszám	3 millió	1,2 millió

- Döntés: „...minden ezer emberre legalább egy jóvizű közkút essék, és hogy a lakosok ilyen kúttól 500 m-nél távolabbra ne lakjanak.”
- Ez mintegy 8900 db kutat jelentett

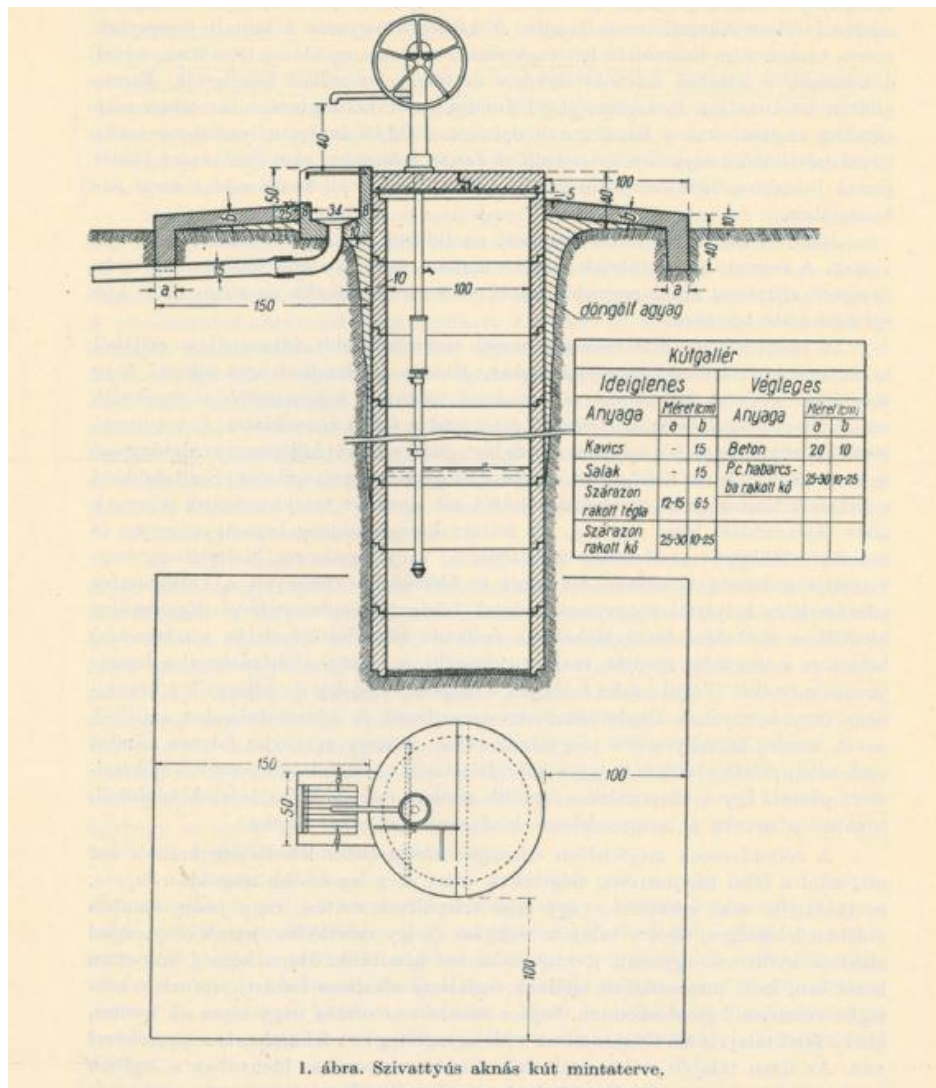

OKI kutak elterjedése

- 1932-től rendelkezésre álló tárcahiteleknek köszönhetően megkezdődtek ezen közkutak építésére a Közegészségügyi Intézet felügyeletével
- Azonban a kismélységű vízadók gyakran agresszív, vasas vizet tartalmaztak, így új béléscső anyagként eternitcsövet vagy CO₂ agresszivitás esetén facsövet ajánlottak.

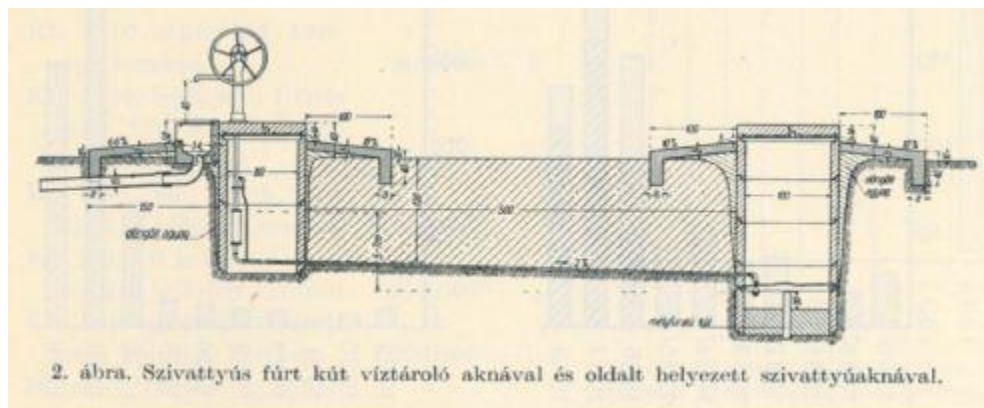
Az OKI típusú kutak mintatervei

I. ábra. Szivattyús aknás kút mintaterve.

Az OKI típusú kutak mintatervei

2. ábra. Szivattyús fűrt kút víztároló aknával és oldalt helyezett szivattyúaknával.

Felhasználás a KÖTIVIZIG területén

- „Rex-kerekes” vagy nyomókaros kutak (60-100 m mélységűek)
- Főleg Átány, Pély, Nagykörü, Tiszapüspöki, Kengyel, Karcag, Tiszafüred, Kömlő települések és általuk lehatárolt térségek

Kúttípusok

Mélyfúrású AC béléscsőves kutak

- Elterjedésük 1953 után 1987-ig
- Főleg bal öblítéses fúrások
- Gyakran nagyátmérőjű kutaknál is alkalmazták (360 mm, 460 mm)
- Felhasználásuk oka a rétegvizek agresszivitása

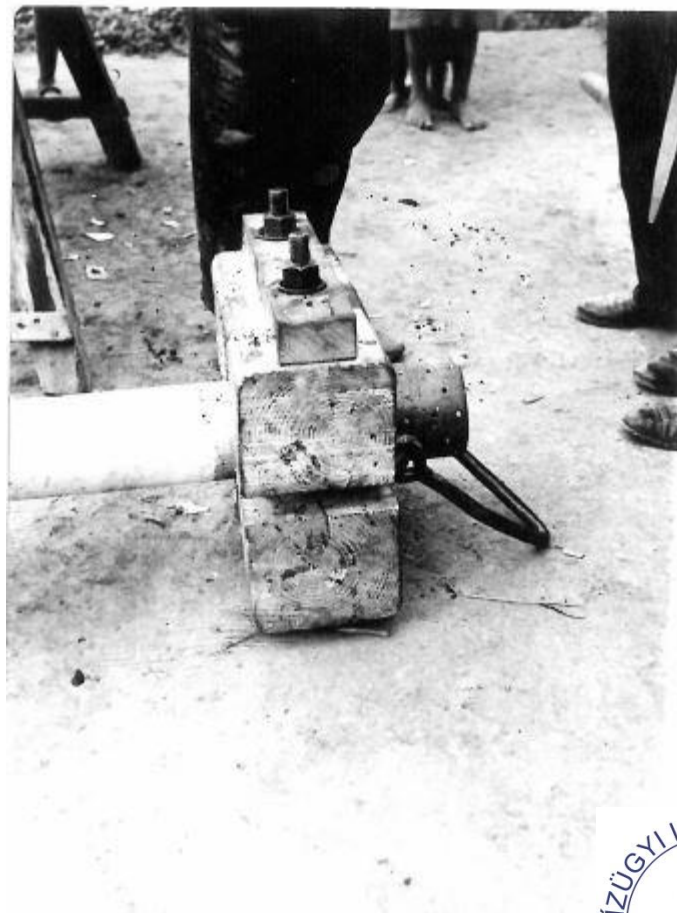
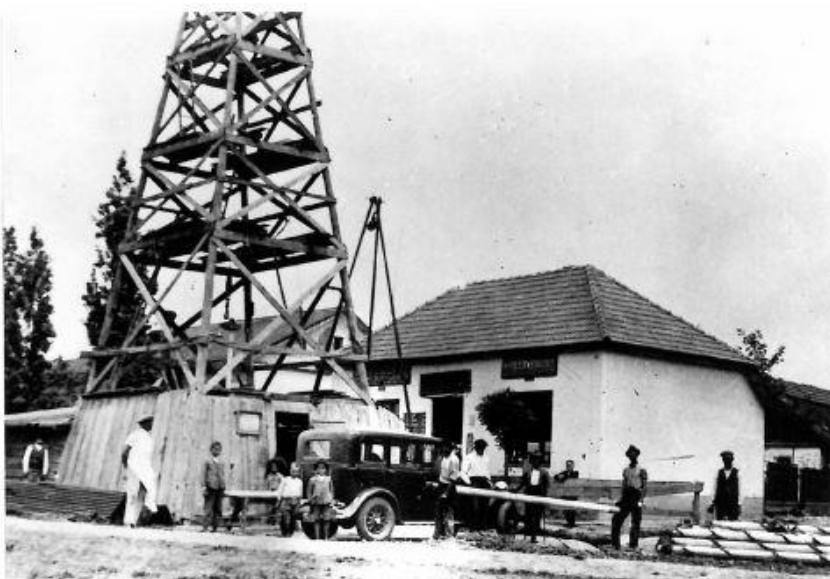

Az első AC béléscsöves mélyfúrású kút a KÖTIVIZIG területén

- Jánoshida településen 1932-ben készült el az első ilyen kút.
- A kút 355,79 m talpmélységű lett
- +0,65 m-ről 41 l/perc kifolyó vizet adott
- 100 m eternit termelőcsövet építettek be, melyet 280 m-ben lévő 121 mm Ø-ű acél szűrőcsőhöz kapcsoltak

Jánoshidai 355,79 m kút készítése

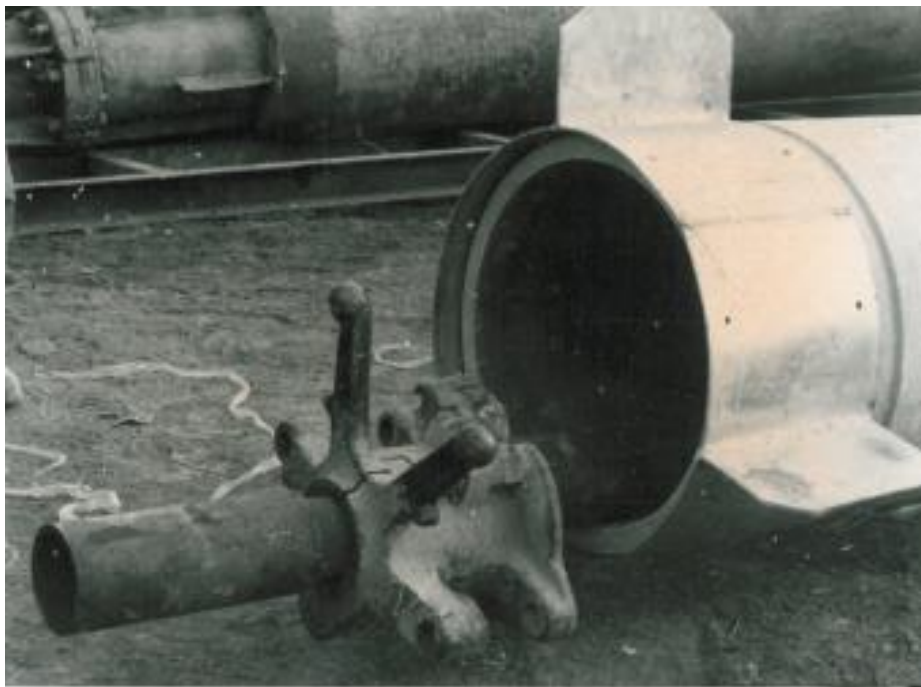

AC béléscsövek beépítése

- A csövek összeillesztésének egyik fő módszere:
Alumínium bandázs

AC béléscsövek beépítése

AC béléscsőves kutak javítása

**Technikai rakat, szűrőrakat
visszaszedése mentőszerszámmal**

Elfúrással

Marfű, 100 m-es kút javítása

Kunhegyes, 100 m-es kút javítása

Köszönöm a figyelmet!

